

Kronikk: Hvordan skifte mening?

MENINGER • SIDE 12-13

MAUSOLUS

HAN BYGGET
DENNE TIL MINNE
OM SEG SELV

INNSIKT • SIDE 18-19

2

Aftenposten

SØNDAG 27. april

KULTUR, MENINGER, INNSIKT & OSLOBY

Márquez' musikk

Vallenato. Leandro Díaz var komponisten som med sine særegne sanger inspirerte nobelprisvinneren Gabriel García Márquez.

KULTUR • SIDE 4-5

For Gabriel García Márquez har vallenato-musikken både vært hans universitet og hans univ. Møt musikeren Leandro Díaz (bildet) som inspirerte ham. FOTO: BARBRØ STEINDE

Du er en del
av årsaken!

Si ;D

«I Kambodsja fikk jeg møte mange tekstilarbeidere. Jeg sov hos en av dem, sydde selv i åtte timer. Å komme hjem har vært vanskelig», skriver Frida Ottesen (18). MENINGER • SIDE 14

Saturns måne ut
av skyggen

Ismånen Enceladus har flytende hav under isen. Det gir ivrige forskere håp om liv.

INNSIKT • SIDE 16-17

Massivt
om Brasil

To måneder før Fotball-VM i Brasil har det kommet tre norske bøker om vertslandet, to av dem er verdt å lese, konkluderer vår anmelder. KULTUR • SIDE 6-7

Gravaltvoret
dronning

18 år etter sin død er Marguerite Duras i dag mer lest enn noen sinne. - En av etterkrigstidens mest betydningsfulle forfattere, skriver Gabi Gleichmann.

KULTUR • SIDE 11-12

30%
RABATT

VED KJØP PÅ NETT
INNEN MIDNATT
PREMIEREDAGEN!

«Bravo! Kafka etter fingertuppene» VG

«Hypnotisk Kafka»
Aftenposten

FORVANDLINGEN

av Franz Kafka

NYPREMIERE 28.4
Hovedscenen
FÅ FORESTILLINGER!

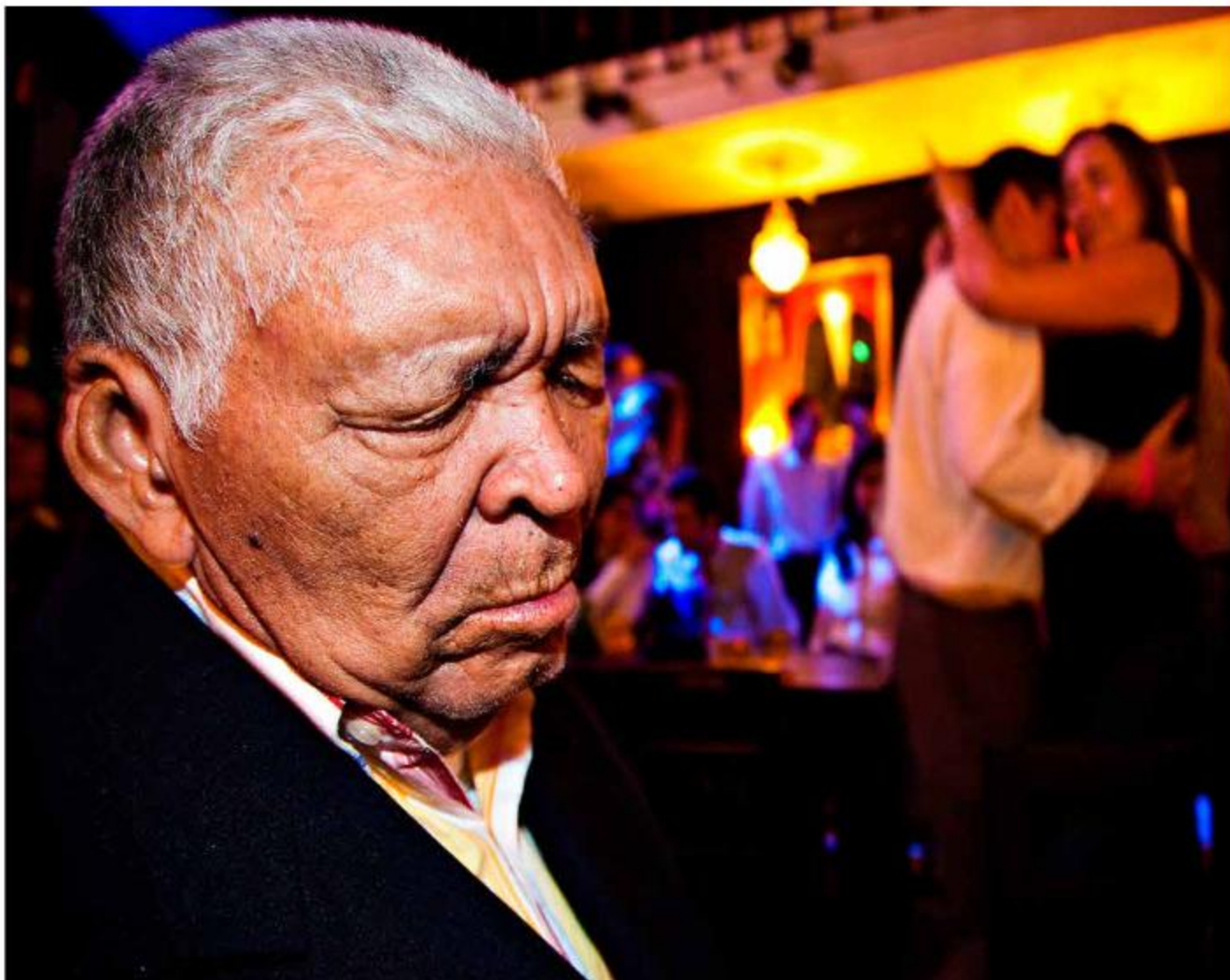
Dramatisert av David Farr og Gisl Om Gardarsson. Oversatt av Øyvind Berg. Med Gisl Om Gardarsson, Kim Haugen, Giske Armand, Ine Jansen, Hermann Sabado. Regi og bearbeidelse: Gisl Om Gardarsson. Musikk og sangtekster: Nick Cave og Warren Ellis. Scenografi: Børkur Jónsson. Kostymedesign: Brenda Murphy. Lysdesign: Björn Helgason. Lyddesign: Nick Manning. Maskør: Greta Bremseth. Dramaturg: Hege Randi Terresen.

Tlf. 815 00 811
www.nationaltheatret.no

OBOS

DNB

A KULTUR LITTERATUR

Leandro Díaz er komponisten som med sine særegne sanger inspirerte nobelprisvinneren Gabriel García Márquez. Den blinde sangeren er en av Colombias fremste låtskrivere innen vallenato-sjangeren, sangene som må sies å være landets nasjonalmusikk. FOTO: BARBRØ STEINDE

Sin viktigste inspirasjon fant Gabriel García Márquez i den spesielle musikkformen som kalles vallenato.

Sangene som skapte romankunst

av TONE SOLBERG

Valledupar, Colombia

Leandro Díaz er komponisten som med sine særegne sanger inspirerte nobelprisvinneren Gabriel García Márquez. Den blinde sangeren var en av Colombias fremste låtskrivere innen vallenato-sjangeren, sangene som må sies å være landets nasjonalmusikk.

Byen Valledupar som er sentrum for vallenatomusikken, befinner seg nordøst i det langstrakte landet, på en flat slette mellom høye fjellkjeder. Den er støvete og varm. Hit kom Gabriel García «Gabo» Márquez for første gang i november 1951.

Musikken hadde han som guttunge hørt i gatene i fødebyen Aracataca. I sin selvbiografi forteller han om hvordan han stilte seg ubemerket ved siden av sangerne, og lærte seg hele repertoaret utenat. Da han etter tre måneder

kom tilbake til Barranquilla, hvor han jobbet som journalist, skrev han i et brev til sin venn, avisredaktøren i *El Espectador* i Bogotá:

«Jeg var også i Valledupar-provinsen. Der er ting annerledes. Jeg er fullstendig overbevist om at disse menneskene forble værende i middelalderen med dens romanser. (...) Jeg hadde tenkt å skrive en reiseskildring fra denne turen, men nå har jeg kommet til at jeg vil holde av dette materialet til *La Casa* – en kjemperoman på 700 sider som jeg har tenkt å fullføre i løpet av to år.»

Det skulle gå 15 år før han satte sluttstrek for romanen, som etter hans eget utsagn ikke er annet enn en *vallenato* på 350 sider – *Hundre års ensomhet*.

Hverdagspoesi

Han fortsatte sine reiser i området. I en rekke intervjuer senere fortalte han at det var her han lærte å innse at livets hverdagslighet er opphavet til poesien. I tillegg til den ballast han hadde med seg fra sin egen families forteller-

glede, var det her forfatter-geniet tok form: en Márquez som var fylt opp av opplevelser, personligheter, historier, myter og legender.

I et intervju med *El Manifiesto* fortalte han at det var vallenato-sangene som fikk ham til å legge alle de intellektuelle historiene bak seg. Etter gjenoppdagelsen av vallenato-sangene kjente han ikke behov for å lese mer, eller gjøre noe som helst annet for å skrive det han siden kom til å skrive. Som han enkelt konkluderte:

– Min utdanning var fullbrakt.

Blind trubadur

Den vallenato-utøveren som kom til å bety mest for den senere nobelprisvinner, var Leandro Díaz. Han var født blind og oppvokst i fattigdom, men døde i fjor med status som nasjonalhelt, 85 år gammel. For colombianerne var hans mest kjente vise «Matilde Lina» det Prøysens «Du skal få en dag i mårra» er for nordmenn.

Leandro Díaz og Gabriel García Márquez møttes for første gang i Valledupar i 1966. Etter det var

➔ På nettet

Les i morgen. Mange vil redde gamle hus. Private givere har kastet seg på den ferske «gaveforsterkningsordningen». Les på ap.no

Nobelprisvinneren og den folkekjære forfatteren Gabriel García Márquez døde den 17. april 2014. FOTO: TOMAS BRAVO

Byen Valledupar er sentrum for vallenatomusikken.

de nære venner, og forfatteren var en av initiativtagerne til den årlige vallenato-festivalen som trekker til seg 70-80.000 tilreisende.

Vallenato-musikken er Colombias svar på blues, men er adskilte livligere i rytmene. Den handler mye om vanlige mennesker som synger om sine liv, om alle mulige tildragelser og om hjerte og smerte, forklarer Colombia-kjenneren Øystein Schjetne.

Han forteller videre at de lyriske røttene strekker seg tilbake til spansk middelalderstrubadurtradisjon, melodiene er en sammensmelting av afrikansk musikk og indianske rytmer.

Stolt lillebror

På let etter García Márquez' litterære røtter, kom vi til Cartagena de Indias, den undervakre kolonibyen ved det turkisblå havet. Nobelprisvinneren har selv uttalt at Karibia er det eneste stedet på jorden hvor han ikke følte seg som en fremmed.

Selv om han valgte å bli boende i Mexico City etter å ha søkt landflyktighet der i 1961, forble Cartage-

na hans colombianske hjemby. Her møtte vi hans karismatiske lillebror Jaime García Márquez. På karibisk vis er han ulastelig kledd i hvit lin: kortermet skjorte og vide bukser, hvite sokker og blankussede hvite sko. Blikket har smil i seg, og håndtrykket er fast. Etter å ha blitt vist rundt på Nuevo Periodismo, instituttet som er bygget opp rundt brorens forfatterskap, inviterer han til byvandring mellom de bygningene som danner eksteriøret i *Kjærlighet i koleraens tid*.

Som han innleder: - *Kjærlighet i koleraens tid* er duftene, fargene og følelsene fra Cartagena, den mest følsomme av hans historier om kjærligheten. Det ville være urettferdig ikke å si at det er min favorittbok.

Ettermiddagen er i ferd med å gå over i kveld. Den dampende varmen har svalnet. I skyggen fra de samme trærne tilbrakte den kjærlighets-syke Florentino Ariza sine lange timer i håp om å få et glimt av den elskede Fermina Daza. Den unge telegrafisten var ikke bra nok for Ferminas nyrike kjeltringe-pappa, men ved et

Profil

Gabriel García Márquez

- ▶ Også kjent som Gabriel José de la Concordia García Márquez
- ▶ Født 6. mars 1927
- ▶ Død 17. april 2014
- ▶ Fødested Aracataca, Colombia
- ▶ Dødssted Mexico City, Mexico

Fakta

Utgivelser på norsk

- ▶ *Hundre års ensomhet*, 1970
- ▶ *Den utrolige og sørgelige historien om den traskyldige Eréndira og hennes hjerteløse bestemor*, 1979
- ▶ *Ingen skriver til obersten*, 1980
- ▶ *Patriarkens høst*, 1977
- ▶ *Beretningen om et varslet mord*, 1981
- ▶ *Kjærlighet i koleraens tid*, 1986
- ▶ *Generalen i sin labyrint*, 1989
- ▶ *Tolv vandrehistorier*, 1992
- ▶ *Om amar og andre demoner*, 1994
- ▶ *Kidnappet*, 1996
- ▶ *Miguel Littins hemmelige oppdrag i Chile*, 1997
- ▶ *Leve, for å fortelle*, 2003
- ▶ *Alle mine triste hører*, 2005

Vallenato

- ▶ En tradisjonell colombiansk musikksganger som stammer fra landets karibiske region, spesielt fra byen Valledupar.
- ▶ Vallenato spilles tradisjonelt med tre instrumenter: torader, guacharaca og caja vallenata (tromme). Av og til benyttes også gitar og cumbia-instrumenter.
- ▶ Sjangeren har blitt populær også i andre spansktalende land, og i 2006 ble kategorien «Vallenato og cumbia» innført i Latin Grammy Awards.

Kilde: Wikipedia

lykketreff klarte han å få giftet henne bort til den aristokratiske doktor Juvenal Orbino. Han er ifølge Jaime den eneste av figurene i romanen som er diktet opp. De andre er hentet fra familien og nærmiljøets rike persongalleri.

- *Kjærlighet i koleraens tid* er historien om våre foreldre, forteller Jaime. Min mor giftet seg under sin stand. Den fattigfornemme obersten ville ikke vite av den unge, fiolinspillende telegrafisten som kom flyttende til Aracataca, men moren trosset farens vilje.

Selv er Jaime García Márquez pensjonert ingeniør og har ifølge seg selv knapt skrevet et kjærlighetsbrev i sitt liv. Han rister smilende på hodet til spørsmålet om han mener at broren blir stående som en av de største forfattere i sin tid.

- Svaret mitt er nødvendigvis subjektivt, men jeg tror ikke bare at han er den største i det tjuende århundre, han er en av de største forfattere i menneskehetens historie.

Kilde: Øystein Schjetne, illustrert av en dattelmaler: García Márquez' møte med nobelprisvinneren

Relsen er snart slutt den mystiske Don Draper.

Mad Men viser seg på sitt beste i siste sesong.

Stilsikker avslutning

TV drama

Mad Men sesong 7

VOX
søndager, kl. 22.30

15 Nye rollefigurer og nye omgivelser gir en frisk start.

Selv om møbler, kjoler, slips og hårsveiser har forandret seg i takt med tiden med stilsikker perfektionisme, har Don Draper gjennom seks sesonger stort sett vært den samme. En ensom ulv som drikker for mye, røyker for mye, og har et stort forbruk av kvinner. Han slipper likevel unna med å være en selvcentrert drittsekk fordi han er et kreativt geni som alltid leverer når det gjelder. Men ingen slipper unna tidens tann, heller ikke Don Draper. For det som var gjengs oppførsel i skyskraperne på Madison Avenue i 1960 da serien startet, er ikke nødvendigvis greit i 1969, hvor sesong 7 plukker opp tråden.

Tilsynelatende en taper

Tiden har altså til slutt klart å ta igjen den geniale og coole Don Draper, som på starten av sesong 7 tilsynelatende har truffet den berømte veggen. Hans er permittert fra jobben i reklamebyrået Sterling Cooper & Partners, mens hans yngre kone Megan har reist til Los Angeles for å prøve lykken som skuespiller. På kontoret har Peggy tatt over buksene til Don, bokstavelig talt. Både Joan og Roger er på god vei til å finne sin rolle i det nye hi-

erarkiet, etter at de i forrige sesong fusjonerte med et annet reklamebyrå. Selv den sutrende Pete har funnet seg til rette i sitt nye liv på Los Angeles-kontoret.

Ny innpakning

Nye rollefigurer, nye omgivelser og ikke minst et nytt tiår i sikte gir *Mad Mens* siste sesong en forfriskende start. Men det ville blitt en veldig kjedelig sesong av hvis avslutningen av en tidsepoke, skulle være den avgjørende drivkraften for avslutningen av serien. Riktignok gir Nixons innsettelsesseremoni som ruller over tv-skjermen i åpnings-scenen et tydelig signal om at nye tider vil prege *Mad Men*-universet fremover. Men det som alltid har gjort *Mad Men* så bra, er at serien er et drivende bra drama som ikke er avhengig av en bestemt tidsepoke. Faktisk kunne serien vært like bra om den var satt til 80-tallet, eller 90-tallet.

Handler om mennesker

Det virkelige dramaet i *Mad Men* finner man ikke i 50-tallet, 60-tallet, eller 70-tallet. Men gjent i overgangene mellom tidsepokene, og hvordan disse påvirker persongalleriet i serien. Når store ytre endringer skjer får vi derfor sett hva rollegalleriet i serien er laget av. Og jo mer komplekse rollefigurer, jo mer spennende drama. Noe som kan tyde på at Peggy, Joan og Don kan levere sin mest minneverdige scene i nettopp denne avsluttende sesongen.

Cecile Asher